

כתובות צה

שבת הנוכה
מ. שווערד

תוי"ט על מסכת נזיר פרק ה משנה ה

אע"פ שבגמרא לא פירשו כן. הואיל לענין דינא לא נפקא מינה ולא מידי. הרשות נתונה לפרש. שאין אני רואה הפרש בין פירוש המשנה לפירוש המקרא שהרשות נתונה לפרש במקראות כאשר עינינו הרואות חבורי הפירושים שמימות הגמ'. אלא שצריך שלא יכריע ויפרש שום דין שיהא סותר דעת בעלי הגמ'.

כתובות צה

1. ריטב"א על מסכת כתובות דף צה/א

אמר ליה ותבעי לך הכרזה. פי' דהא הכרזה קודמת לשבועה והא בהא תליא דודאי [אם] מכרה בהכרזה ידוע הוא בכמה מכרה ואינה צריכה [שבועה ואם לא מכרה בהכרזה היכי תנא דתבעי שבועה ואסיקנא דצריכה שבועה ואינה צריכה] הכרזה: [תוספות ד"ה ותיבעי לך הכרזה - דמדמבעיא לך שבועה מכלל דפשיטא לך דלא בעי הכרזה דאי הוה בעי הכרזה כ"ש דצריכה שבועה]

2. סמ"ע על חו"מ - סימן קג

(ד) כדי שומתן. כי ההכרזה לא היתה אלא לטובת הלוח אולי ימצא מי שיתן בה יותר:

3. ריטב"א על מסכת כתובות דף צה/א

אלמנה ששמאה לעצמה לא עשתה ולא כלום דאמרינן לה מאן שם לך. פי' רש"י ז"ל מאן שם לך ממי [קבלת] מכירה זו לא מב"ד ולא מן היתומים לפיכך לא יצא קרקע מרשות היתומים אבל היכא דשמת לאחרים נפק מרשות היתומים ע"כ, ולפי' זה בעל הבית שעשה שליח למכור לו קרקע אפילו בדמים ידועים אינו יכול ליקח לעצמו דאמרינן מאן זבין לך שאין אדם מוכר לעצמו ולישנא דמאן שם לך לא אתי שפיר להאי פי'. והגאונים ז"ל פי' מאן שם לך כי שמא לא דקדקת יפה בשומא אע"פ שבב"ד הדיוטות לקחה חיישינן [שמא] כיון דלעצמה הוא לא דקדקו יפה בשומתם ולפי"ז דינו של רבינו ז"ל צ"ע:

4. שו"ע חושן משפט סימן קפה

(ב) אין שליח יכול לקנות לעצמו, אפילו באותם דמים שהרשוהו בעלים למכרו:

5. ריטב"א על מסכת כתובות דף צה/א

אלמנה שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. פי' והמכר קיים וטעמא דמשום דכל היכא דאוזילא בדנפשה כלומר שהטעות הזה בתוך הכתובה הרי היא כאילו היא מוכרת משל עצמה ואין אונאה לקרקעות אבל היכא דאוזילא בדיתמי דהיינו במה שהוא יותר מכתובתה היא כשליח וחוזר המכר בכל שהוא

6. ריטב"א על מסכת כתובות דף צה/א

גמרא מ"ש שוה מאתים במנה דנתקבלה כתובתה דאמרינן לה את אפסדת. כלומר דחשבינן לה כאילו נתקבלה כתובתה מעיקרא ונסתלקה בקרקע ההוא כששמוהו לה וחזרה ומכרה לעצמה שוה מנה במאתים נמי תימא אנא ארוחנא כלומר אני במנה קבלתים והריוח לעצמי כאילו מכרתי בשלי:

7. ריטב"א על מסכת כתובות דף צה/ב

ר"י סבר דמסתמא דעתו ליתנו לשליח כדי שיחזור ויקנה ממנו פעמים אחרות ור"י מספקא ליה אם נותנו לשליח או לבעל הבית ומן [הספק] חולקין ואידך דר"י (סבר) בדבר שאין לו קצבה דלאו מתנה היא אלא דמי דבר הנקח ובתורת מסירה בא ללוקח וכיון דכן הוי לבעל המקח, פי' רש"י ז"ל ומשנתינו סתם לך תנא כר' יוסי

דהא מתניתין דבר שאין לו קצבה [ונראה מדבריו ז"ל דר"י הכי נמי פליג בברייתא בדבר שאין לו קצבה] ואינו מחזור... לכך יש לפרש דמתניתין דברי הכל ואליבא דדברי הכל סתמיה רבי ולא פליג ר' יהודה אלא בקמייתא מטעמא דאמרן:

8. שו"ע חושן משפט סימן קפג

(ו) היה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנין או במשקל או במדה, כל שהוסיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם וחולק התוספת השליח עם בעל המעות, ואם היה דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות, **מיהו אם אמר המוכר בפירוש שנותן לשליח הכל של שליח** (ר"ן פרק אלמנה ניוזנית ותשובת רמב"ן סימן ס). (עיין בד"מ דכ"כ לדעת רש"י)

9. מדרש רבה שמות פרשה יד פסקה א

ויאמר ה' אל משה נטה ירך על השמים ה"ד (תהלים קה) שלח חשך ויחשיך ולא מרו את דברו רבותינו אמרו על שלא קבלו במרות דברו של הקב"ה עליהם ד"א אמר הקב"ה למלאכים המצריים ראויין ללקות בחשך מיד הסכימו כולן כאחת ולא המרו מהו שלח חשך ויחשיך למה"ד לאדון שסרח עליו עבדו אמר לאחד לך והכהו נ' מגלבין הלך והכהו ק' והוסיף לו משלו כך הקב"ה יתעלה שלח חשך על המצריים והוסיף החשך משלו הוי שלח חשך ויחשיך וימש חשך

10. מדרש רבה בראשית פרשה לג פסקה ה

(ה) ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח... וישלח את העורב ה"ד (תהלים קה) שלח חשך ויחשיך ויצא ושוב

הוספות לדף כתובות צח

1. ספר פרדס יצחק

א) גבו' ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה^א
וּבו'. מנאן הק' הראשונים על הא דאמרינן לעיל (דף ז"ו
ע"א) דרבה סבר כרבינא דלכתובה לא מהני תפיסה, והרי מהכא
חזינן דמהני תפיסה דאי לא מהני תפיסה א"כ הרי לא קיבלה
כלום לכתובתה ואפי' לר"ש לא אצדה מזונותיה, וּמנח קושיא זו
הוכיחו כמה ראשונים דהא דאמר רבה לעיל דלא מהני תפיסה
היינו לאחר מיתה והכא מיירי דתפסה מחיים דמהני תפיסה, והק'
על הראשונים דסברי דגם מחיים לא מהני תפיסה^ב, ועיין בתוס'
לעיל (דף פ"ד ע"ב, ד"ה והוא שמתם) דתי' דהכא מיירי דניחא להו
להיתומים צמה שתפסה כסא דכספא, משום שהיו סבורין דעי"ז
תפקיד המזונות, אבל ודאי אם היו רוצים היתומים היו יכולים
להוציא מידה מעיקרא^ג דאין לה רשות לתפוס^ד.

2. ספר פרדס יצחק

ב) גבו' לית דחש להא דר' שמעון^ה ובו'. היינו משום
דיחידאה הוא, והא דאמרינן לעיל דמתני' אחיא כר"ש,
היינו הת"ק דמתני' וכמש"כ רש"י, אבל חכמים שם פליגי על
ר"ש, וגם להתוס' שם (ד"ה מחייתין) שכתבו דגם חכמים סברי כר"ש
איכא למימר כמש"כ השיטה לעיל (דף ז"ו ע"ב, באמצע ד"ה מכרה
כתובתה) דכולה ר"ש קאמר לה, דהך מתני' (נדף ז"ו ע"ב) הם סוף

3. ספר פרדס יצחק

ה) גבו' אלמונה ששמה לעצמה לא עשתה ולא בלום.
מפשטות הלשון משמע ששמה לעצמה לגמרי וגם השומא
היה צינה לצין עצמה ולא ראה שום אדם השומא, וכן משמע
מהרמב"ם וכמש"כ הר"ן^ו, ולפי"ז ז"ע דהאיך דייקנין לקמן
דדוקא לעצמה לא עשתה ולא כלום הא לאחר מה שעשתה עשתה,
והרי כיון דרז נחמן מיירי כששמה צינה לצין עצמה א"כ דומיא
דהכי מיירי שמכרה לאחר באופן ששמה צינה לצין עצמה ומכרה

השדה לאחר, וא"כ האיך אמרינן דמה שעשתה עשחה והרי אמרינן
במס' צ"מ (דף ל"ג ע"א) דהא דאמרינן דיכולה למכור שלא בצ"ד,
היינו רק שלא בצ"ד מומחים ומ"מ לריכה לשום צפני צ"ד
הדיוטות, ועיין בהר"ן שכתב דלפי פירוש זה לריכה לומר דבעינן
צ"ד הדיוטות רק לכתחלה ומ"מ צדיעבד מהני מכירתה לאחר
אפי' כשמה צינה לצין עלמה", ורק אם נוטלת השדה לעלמה
לא מהני אפי' צדיעבד ומטעם שכתבתי לקמן (ריש אות ו')^{טו}.

אמנם עיין בתוס' (ד"ה דאמרי לה) וביתר ציבור בהר"ן^{טז} שכתבו
דולאי מיירי שמה צפני צ"ד הדיוטות דאל"כ לא מהני
גם כשמכרה לאחר", והא דקאמר לעלמה הכוונה שלקחה שדה
היתומים לעלמה וכמו שפי' רש"י, או דכיון דשמה צפני צ"ד
הדיוטות ולא צפני צ"ד מומחים נחשב כאלו שמה לעלמה
וכמש"כ הר"ן.

4. שערים מצויינים בהלכה

ודאמרי לה מאן שם לך. פרש"י ממי קבלת
מכירה זו לא מב"ד ולא מיתומין
כו'. וכן פירשו התוס' מי החזיקך באלו הנכסים
כו' ולא קאמר שומא ממש כו'. שיטת רש"י
ותוס' דהלשון שם הכא אינו לשון שומא אלא
לשון שימה, כמו (תרומה כו-לה) ושמת את
השלחן, וכן (פקודי מ-ג) "ושמת שם את ארון
העדות". והריטב"א בשם הגאונים כתב, דהוא
לשון שומא, ופירש שמא לא דקדקה בהשומא
כיון דלעצמה היו. ובשטמ"ק הביא פירוש זה
בשם רש"י מהד"ק, ומשמע דמפני שהיא שמה
לעצמה שלא היו שם אפי' ב"ד הדיוטות, ואם
היו שם ב"ד הדיוטות עכ"פ היה מועיל.
והתוס' כתבו דאפי' היו שם הדיוטות שבקיאים
בשומא, אפ"ה אין להם כח להחזיק החפץ
ברשות אחר דיושבי קרנות הם. ובתוס' יו"ט
(מ"ה) כתב שום הדיינים, דהלשון שומא ממה
דבתיב (תהלים נ-כג) "ושם דרך אראנו בישע

בשי"ן ימנית]. ובשו"ע (אהע"ו סי' קג ס"ה)
הובא שיטה א' כרש"י דב"ד הדיוטות מהני,
ושיטה ב' כהתוס' דצריך ב"ד מומחים.

ט' גבו' דההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי אזל
 שמה לנפשה בארבע מאות זוזי וכו' מאן שם
 לך ל"ח. לכאורה עובדא זו תמוה, דפשיטא לאין רשות להנפקד
 למכור חפץ של המפקיד שהרי גולן הוא, ולמה הולך ר' אמי
 להטעם דמאן שם לך ל"ט, ועיין צחי' הר"ן במס' צ"מ (דף ל"ג ע"א,
 ד"ה אלג גרושה) שכתב דמיירי דהצ"ד^{מא} הפקידו גביה כיסתא
 דיתמי כדי למוכרה לאחרים^{מב}, והיינו שעשאו אותו הצ"ד שליח
 למכור החפץ כדי שיהיה להיתומים ממון, ואזל הך גברא ושמה
 הכיסתא לעצמו, והיינו דעשה השומא צינו לצין עצמו ולקח
 הכיסתא לעצמו ולא מכר לאחרים, וע"ז אמר ר' אמי דלא מהני
 דמאן שם לך, דהיינו דליכא הקנאה מרשות לרשות לפי פירש"י

והתוס', ולדרך ראשון שכתבתי לעיל (אות ט') החסרון הוא משום
 דשמה שמה בפחות משויו.

ויש לפרש באופן אחר דמיירי כפשוטו שהצ"ד^{מב} הפקידו כיסתא
 דיתמי בפקדון גמורה, והיינו משום דהיתומים היו קטנים
 ולא היו יכולים לשמור אותו כראוי, ומיירי דהך גברא הלוא
 ליתומים ממון וכמש"כ רש"י במהדו"ק, ואזל הך גברא ושמה
 הכיסתא בארבע מאות זוזי כדי לגבות חובו צוה^{מג}, וקאמר ר' אמי
 דלא מהני משום דשמה לעצמו.

ולבאורה צ"ע לכל הפירושים דאמאי הולך ר' אמי להך טעמא
 דמאן שם לך, הרי גם בלא"ה אינו יכול למכור שלא
 בצ"ד, שהרי כל מה שהקילו חכמים למכור שלא בצ"ד הוא
 באלמנה ומשום חינא או משום שלא תחבזה וכדאמרינן לעיל, אבל
 בעלמא הרי אינו יכול למכור כלל אפי' לאחרים שלא בפני צ"ד
 מומחים^{מג}, ואפי' לדרך ראשון שכתבתי דמיירי שהצ"ד נתנו לו
 רשות למכור, מ"מ הרי כתבו התוס' (ד"ה דאמרי לה) דמהירושלמי
 מצואר דלא סגי ברשות צ"ד אלא צעין שימכור בפני צ"ד מומחים
 אפי' כשימכור לאחרים^{מג}, [וצ"ל דאה"נ דהוה מצי ר' אמי למימר

כן, אלא דעדיפא מינייה קאמר דלא חל כלל המכירה כיון דליכא
 הקנאה מרשות לרשות^{מג} וטעם זה עדיפא דצכה"ג לא מהני בכל
 אופן ואפי' באלמנה^{מג}.

6. שערים מצויינים בהלכה

משנה אלמנה כו' ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. כתבו התוס' בשם הירושלמי הטעם דלא יחזור המקח משום דאין אונאה לקרקעות, ור' יוחנן סובר אם היה דבר מופלג יש לו אונאה, ופירשו ר"ח ור"ת דהיינו אם היה כדי דמיהן בטל המקח כגון שוה מנה במאתים או מאתים במנה. ופסק כן הרמ"א (חו"מ סי' רכו סכ"ט). ואע"ג דאין אונאה לקרקעות, ובמס' ב"מ (נו:): ילפינן מקרא דכתיב (בהר כה-יד) "וכי תמכרו... או קנה מיד עמיתך אל תונו וגו'" דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות כו',

7. שערים מצויינים בהלכה

ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל. פרש"י שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה. עי' בדברינו לעיל (צא. ד"ה מר סבר) דשיעור דינר הוא חצי אחוז ממאתים, והדינר והזוז אחד הם, וא"כ מנה שהוא מאה, הדינר הוא אחוז א' ממאה והוא פחות הרבה משתות דזה שיעור אונאה, ואפ"ה אמרינן דבטל המקח מפני שאין לה רשות למכור, ואם מכרה וטעתה בפחות מדינר משמע דהמקח קיים דהא נקט במשנה שיעור דינר, וכ"כ הפוסקים, משום דהדינר הוא כבר ממון חשוב, עי"ש לעיל מה שכתבנו.

8. ספר פרדס יצחק

ב) גב' שינויא דשנינן שינויא הוא. קל"ת ז"ע דזשלמא אי היה מתוך הגמ' ז' תירולים על סתירת הברייתות שפיר שיין לומר דקמ"ל דמי' ראשון או שני הוא האמת, אבל הכא שלא תי' רק תי' אחד א"כ ע"כ שינויא דשנינן שינויא הוא דכל"ו ישאר סתירה בין הברייתות, וז"ל דיש להגמ' שום תי' אחר על סתירת הברייתות, אלא דסבר הגמ' דמה שמי' הוא האמת".